

Projectbeschrijving voor de leerkracht

PROJECT IK VOEL ME

Leerlijn Literatuur | Thema Identiteit | Groep 5 en 6 | Augustus 2019

Klaar voor de start?

- ✓ Gebruik de digitale versie van dit project.
- ✓ Download dit document op je computer voor het beste gebruik.
- ✓ We gaan ervan uit dat je kennis hebt van de [opzet van COH](#).
- ✓ Vraag bij de voorbereiding zo nodig hulp aan je interne cultuurcoördinator of je cultuurcoach (laat je informeren over de scholingsmogelijkheden).
- ✓ Bereid het project bij voorkeur samen met je collega's voor (vergeet de vakleerkrachten niet).
- ✓ Een bezoek aan een voorstelling, tentoonstelling of vaste collectie in een Haagse culturele instelling is van grote meerwaarde. Zie [CultuurSchakel](#) voor het actuele aanbod.
- ✓ Nodig als dat lukt een kunstenaar uit die betrokken wordt bij de uitvoering van het project. Zie [CultuurSchakel](#).
- ✓ Bedenk van tevoren bij welke onderdelen je ouders kunt inschakelen.
- ✓ Je mag het project 'op maat maken', mits je de fasen van het creatieve proces blijft doorlopen.
- ✓ Trek voor het hele project vier tot zes lesmomenten van 45 tot 60 minuten uit, dit is exclusief de voorleesmomenten uit het boek dat centraal staat in dit project.
- ✓ Wil je woorden uit dit project koppelen aan taalonderwijs? Raadpleeg dan de begrippenlijst [via deze link](#).
- ✓ Bij dit project is een pakket met bronnen aan te vragen. Neem via de icoon van de school contact op met de [cultuurcoach](#) van je school voor verdere informatie.

Inhoudsopgave

1. Informatie.....	1
2. Introductie.....	3
3. Oriëntatie.....	4
4. Opdracht 1: Gezicht - Weerbericht.....	6
5. Opdracht 2: Voelen met woorden.....	8
6. Opdracht 3: Binnenstebuiten.....	10

1. Informatie

Lees ter voorbereiding van de COH-lessen onderstaande informatie over de invulling en het doel van het project en manieren om het project te promoten.

Werkwijze

De projecten binnen dit thema verkennen het thema 'Identiteit' in relatie tot de ontwikkeling van de leerlingen. Dat houdt in dat de jongste leerlingen uit groep 1 en 2 het lichaam verkennen en de leerlingen uit groep 3 en 4 zichzelf in relatie tot nabije anderen (gezin). Groep 5/6 behandelt de emoties van een individu en in groep 7/8 gaat het om de leerling in relatie tot de (boze) buitenwereld. Het thema wordt altijd onderzocht vanuit literaire bronnen.

In het literatuurproject 'Ik voel me' staat het hele boek *Ronja de roversdochter* van Astrid Lindgren centraal. Je leest het boek voor, uiteraard verspreid over een langere periode. Verspreid over het boek zijn er projecten aan enkele hoofdstukken gekoppeld. De hoofdstukken moeten voorgelezen zijn voordat het project start; dit hoeft dus niet in de les zelf te gebeuren. Ben je al een hoofdstuk verder, koppel dan de inhoud van het bewuste hoofdstuk even kort terug. Maak afspraken met je duopartner, als je die hebt. Bijvoorbeeld: lees je beide elke dag voor, wie voert welk project uit en op welke dag.

Waarom dit project?

Gebeurtenissen in verhalen gaan gepaard met allerhande emoties. Emoties zijn de drijfveer achter veel acties in de literatuur die hun weerslag hebben op het individu en de omgeving van dat individu.

Wat doen de leerlingen in dit project?

Kinderen uit groep 5 en 6 zijn goed in staat emoties te herkennen en te beschrijven. Aan de hand van het boek *Ronja de roversdochter* worden emoties geïnventariseerd en verkend. In de projecten maken we een transfer naar andere vormen van literatuur en de emoties van de leerlingen zelf.

Korte beschrijving van de inhoud

Het project bestaat uit een introductie en oriëntatiefase en drie projecten, waar desgewenst een keuze uit kan worden gemaakt.

- In de introductie/oriëntatie wordt het boek *Ronja de roversdochter* geïntroduceerd en oriënteren de leerlingen zich op gevoelens/emoties in het algemeen.
- Opdracht 1: (gekoppeld aan hoofdstuk 4 uit het voorleesboek) 'Weerbericht gezicht' gaat over uiterlijk zichtbare emoties. Close reading van enkele fragmenten en het omzetten naar een stripplaatje. Hoe zie je emoties in strips?
- Opdracht 2: (gekoppeld aan hoofdstuk 8 uit het voorleesboek) 'Voelen met woorden' zoomt via een lied in op de emotie 'verliefd'. In liedjes staan vaak emoties centraal die de luisteraar bijvoorbeeld troost of herkenning kunnen geven bij het beluisteren.
- Opdracht 3: (gekoppeld aan hoofdstuk 12 uit het voorleesboek) 'Binnenstebuiten' start met emoties rondom de ouder-kindrelatie aan de hand van een filmfragment. De leerlingen leren dat emoties vaak worden veroorzaakt door omstandigheden of door anderen.

Opmerking: na opdracht 3 aan de hand van hoofdstuk 12, lees je het boek verder voor zonder opdrachten. Maar je kunt natuurlijk in de geest van dit project ook zelf vragen, opdrachten en activiteiten rondom het thema 'identiteit en emotie' aan de gebeurtenissen koppelen. Of laat de leerlingen zelf het boek uitlezen als stilleesboek.

Beoogde houdingsdoelen

In dit project worden bij de introductie, oriëntatie en opdrachten kennis- en vaardigheidsdoelen benoemd. De volgende houdingsdoelen gelden voor het project in het algemeen.

De leerling heeft een vragende en onderzoekende houding ten aanzien van onderliggende emoties in verhalen (in boeken, films, strips en poëzie).

Promotie

Het project gaat meer leven als er ook buiten de klas aandacht voor is. Denk na over manieren om het project te promoten.

- Stel ouders op de hoogte van het museum- of voorstellingsbezoek of de komst van een [kunstenaar in de klas](#).

- Maak foto's of filmpjes van de diverse presentatiemomenten en deel deze via de schoolwebsite, klassenapp of andere kanalen.

Benodigdheden

- het boek *Ronja de roversdochter*
- de gedichten *Je gezicht* (Jan 't Lam) en *Betere raad* (Bas Rompa)
- de trailer van de film *Binnenstebuiten* (Inside Out, Disney-Pixar, 2015)
- digibord om werkbladen, woordspin en liedjes te presenteren (zie aanwijzingen in de les)
- een stapel verschillende stripboeken
- papier, teken- en schrijfmateriaal en kopieerbladen (zie aanwijzingen in de les)

Over het boek en de auteur

Ronja de roversdochter is een tijdloos fantasieverhaal waarin trollen, aardmannen en vogelheksen voorkomen in het bos rondom het kasteel van de roversfamilies Mattis en Borka, die elkaars aartsvijanden zijn. Hun jongste kinderen Ronja en Birk peinzen er niet over om later ook rover te worden. Ze keren zich van hun ouders af en trekken samen het bos in, zich broer en zus verklarend. Emoties wisselen elkaar af en de natuur speelt een grote rol in het verhaal. Tijdens het herlezen van dit boek uit onze kinderjaren, viel ons op dat we het verhaal als volwassene op een andere manier beleefden dan als kind. Dat is juist de kracht van dit boek: ga op zoek naar hoe de leerlingen het verhaal beleven, hoe ze opgaan in de door Lindgren geschetste wereld van bos en kasteel en hoe de leerlingen de ontwikkeling van de identiteit, immers het thema van dit literatuurproject, van de hoofdpersonen Ronja en Birk zien.

Astrid Lindgren (Zweden, 1907) schreef dit boek in 1981. Lindgren is vooral bekend van de *Pippi Langkous*-reeks. Kenmerkend voor haar boeken is dat ze niet moraliserend zijn en kinderen volkomen serieus genomen worden. In *Ronja* is de wens tot zelfbeschikkingsrecht bijvoorbeeld sterk verweven. Lindgren overleed in 2002. Direct na haar overlijden werd een Award ingesteld, die inmiddels de belangrijkste internationale kinderboekenprijs is.

Reflectievragen

De reflectievragen bij de fases van het creatief proces kunnen tijdens en na elke fase met de individuele leerling of de hele groep besproken worden.

2. Introductie

Kennisdoelen

De leerling kent de hoofdpersonen en de setting van het voorleesboek.

Vaardigheidsdoelen

De leerling luistert actief bij het voorlezen.

Benodigdheden en voorbereiding

- het boek *Ronja de roversdochter*
- schrijf de volgende woorden op het (digi)bord of zet ze in een woordspin in een PowerPoint klaar:
  - trots, opgewonden, blij, jaloers, boos, jaloezie, opgelucht, verbaasd, bezorgd, bang

Aan de slag in de klas

Doorloop de volgende stappen:

1. Vertel: "We beginnen vandaag aan een project over gevoelens. Er zijn heel veel soorten gevoelens; welke gevoelens ken je? Wie voelt zich weleens bang? (Laat beschrijven.) En wie voelt zich wel eens opgelucht? (Ga in op de betekenis en laat beschrijven.) In boeken gaat het ook vaak over hoe de

hoofdpersoon zich voelt. Het boek waar we vandaag in beginnen met voorlezen, heet *Ronja de roversdochter*. Het verhaal begint op de dag dat Ronja geboren wordt.”

2. Lees hoofdstuk 1 voor.

3. Oriëntatie

Kennisdoelen

De leerling:

- kent de hoofdpersonen van het voorleesboek;
- kent de setting van het voorleesboek.

Vaardigheidsdoelen

De leerling:

- kan voorbeelden van gevoelens (emoties) noemen;
- kan situaties beschrijven of verzinnen die passen bij een bepaalde emotie;
- kan namen van emoties koppelen aan gebeurtenissen die in het voorleesverhaal voorkomen;
- kan een symbool maken bij een emotie (‘emoticon’).

Benodigdheden

- het boek *Ronja de roversdochter*
- het werkblad ‘Emotiecirkel’ of de poster (zie beschrijving onder)

Aan de slag in de klas

Het filosofisch gesprek

Ga na het voorlezen van het eerste hoofdstuk niet direct in op de inhoud van het verhaal dat de leerlingen net gehoord hebben, maar voer een filosofisch gesprek over emoties in het algemeen. Stel hierbij (een aantal van) onderstaande vragen:

- *Ben* je je gevoelens, of *heb* je gevoelens?
- Kun je je gevoelens (emoties) uitzetten?
- Zijn er gevoelens waar je je voor moet schamen?
- Bestaan er mensen die nooit boos zijn?
- Is het erg als iemand aan je gezicht kan zien hoe je je voelt?
- Zijn er mensen aan wie je nooit kunt zien of ze blij of boos zijn?
- Moet je een verdrietige persoon altijd troosten?

Oriëntatieopdracht

De leerlingen gaan zich aan de hand van een ‘emotiecirkel’ oriënteren op welke gevoelens (emoties) er zoal zijn. Dat kan op twee manieren: door het gezamenlijk maken van een grote poster, of door het maken van een werkblad. Lees beide opties hieronder door en maak een keuze.

Optie 1

- Neem een zo groot mogelijk vel papier, dat straks een plek moet krijgen op de muur of het prikbord.
- Teken midden op het papier een cirkel waarin je met dikke stift schrijft: ‘IK VOEL ME’.
- Maak twee zo groot mogelijke cirkels op een A4 en kopieer dit zodat je een blad voor iedere leerling hebt.

- Teken zelf in zo'n cirkel een eenvoudig lachend gezichtje, à la emoticons, en een verdrietig gezichtje.

- Knip de cirkels uit en plak 'BLIJ' bovenaan op het grote vel papier en 'VERDRIETIG' onderaan. Schrijf de woorden onder 'blij' en boven 'verdrietig' (in de binnencirkel).
- De bedoeling is dat je de emoties die je tijdens het voorlezen van *Ronja de roversdochter* tegenkomt, voorziet van een passend gezichtje en deze gezichtjes op het grote vel plakt. Plak de positieve gevoelens in de rechterhelft en de negatieve ('niet zo fijne gevoelens') in de linkerhelft van de cirkel. Schrijf er telkens het woord van de emotie bij.
- Bepaal zelf wie de emotiegezichtjes ontwerpt, bijvoorbeeld telkens een ander tweetal of groepje, verschillende groepjes waarna het beste ontwerp wordt gekozen, of laat dit klassikaal doen.

Optie 2

- Maak gebruik van het [Emotiecirkel Werkblad](#). Dit ziet er uit zoals boven beschreven, maar er staat al een groot aantal rondjes met schrijflijnen erbij in de buitencirkel. Iedere leerling krijgt zo'n blad en kan nu gedurende het project telkens zelf zijn emotiecirkel aanvullen. Tip: als je het werkblad op A3 kopieert, wordt de tekenruimte iets groter en kunnen de leerlingen het blad gevouwen als een boekje bewaren.
- Bespreek de onderstaande emoties die in hoofdstuk 1 voorkomen:
  - trots, opgewonden, blij, jaloers, boos, jaloezie, opgelucht, verbazing, bezorgd, bang
- Laat bij alle emoties een bijpassend gezichtje ontwerpen en vul de emotiecirkel aan zoals beschreven bij optie 1 en 2.

Let op: Breid tijdens de volgende projecten de emotiecirkel uit. Dit wordt niet telkens aangegeven in de lesbeschrijving, maar zoek zelf naar een goed moment voor deze activiteit.

Reflectievragen die je kunt stellen tijdens het werken aan de opdracht en/of erna

- In wat voor omgeving woont Ronja?
- Welk gevoel riep het verhaal bij jou op? (Wat gebeurde er tijdens het luisteren met jou?) Als er gevoelens zijn waar je niet in de klas over wilt praten, kom dat dan even in de pauze aan mij vertellen.

4. Opdracht 1: Gezicht - Weerbericht

In deze opdracht zoomen we in op de gezichtsuitdrukking die bij een emotie past. Het vertrekpunt voor deze opdracht is hoofdstuk 4 van het boek *Ronja de roversdochter*. Aan de hand van het gedicht *Je gezicht* verkennen we emoties in verhalen en bij jezelf. In strips zijn emoties duidelijk af te lezen van de gezichten. De leerlingen verkennen enkele strips op uitdrukking van emoties. Aan de hand van een werkblad met fragmenten uit het voorleesboek analyseren de leerlingen de gevoelens in de geselecteerde passages. Tenslotte maken ze een stripplaat bij een passage uit *Ronja de roversdochter*.

Opmerking: verdeel de inhoud van deze opdracht eventueel over twee lessen. Maak dan een knip tussen onderzoek en uitvoering.

Kennisdoelen	De leerling weet dat emoties vaak zijn af te lezen aan het gezicht.
Vaardigheidsdoelen	De leerling: <ul style="list-style-type: none"> • kan emoties afleiden uit een specifiek verhaalfragment; • kan een verhaalfragment rondom een emotie omzetten naar een striptekening.

Benodigdheden

- het voorleesboek *Ronja de roversdochter*
- [kopieerblad](#) met het gedicht *Je gezicht* van Jan 't Lam
- kopieerblad met leesfragmenten uit *Ronja de roversdochter*
- tekenpapier en potlood/kleurpotloden
- een stapel stripverhalen en stripboeken

Aan de slag in de klas

Doorloop de vaste onderdelen binnen elke projectopdracht: onderzoek, uitvoeren en presenteren.

Onderzoek: Gezicht - Weerbericht

Doorloop onderstaande stappen:

1. Vertel: "De dichter Jan 't Lam maakte ooit het gedichtje dat je leest op het werkblad dat ik nu uitdeel."
2. Laat de leerlingen zonder toelichting vooraf zelf het gedichtje lezen en vraag een reactie als iedereen klaar is met lezen. Concludeer dat anderen dus vaak aan je gezicht kunnen zien hoe je je voelt.
3. Onder het gedichtje staan twee open schrijfgeregels. Geef de opdracht (individueel) om het gedicht langer te maken, te beginnen met "Mijn gezicht staat op ... (zelf te kiezen gevoel)".
4. De leerlingen mogen in de cirkel het bijbehorende gezichtje tekenen, zoals ze dat ook bij de emotiekringel in de introductieopdracht hebben gedaan.
5. Geef enkele leerlingen een beurt om hun dichtregels voor te lezen. (Constaateer vanuit de vorm van het oorspronkelijke gedicht dat de regels niet per se hoeven te rijmen.)

Reflectievragen die je kunt stellen tijdens het werken aan de opdracht en/of erna

- Herken je het gedicht? Herken je de boosheid?
- Heb jij weleens een opmerking gekregen over hoe je kijkt? Vertel.
- Hoe zou je kunnen onderzoeken wat een ander in jouw gezicht ziet?
- Rijmt het gedicht?

Uitvoeren: Gezicht - Weerbericht

We schakelen terug naar het boek en verhaal van *Ronja de roversdochter*.

Deel het [kopieerblad](#) uit waar de fragmenten uit hoofdstuk 4 staan. Laat de leerlingen in kleine groepjes bij elk fragment bespreken wat er ook alweer gebeurde in het verhaal.

Reflectievragen die je kunt stellen tijdens het werken aan de opdracht en/of erna

Bij de leesfragmenten:

- Kun je nog terughalen wat er gebeurde of waarom dit gebeurde?
- Wat zijn de belangrijkste woorden in het fragment?
- Welke woorden zeggen iets over het gevoel?
- Herkende je de gebeurtenissen nog uit het voorleesverhaal?
- Wat was jouw favoriete stukje?

Presenteren: Gezicht - weerbericht

Laat de leerlingen in groepjes de stukjes uit het verhaal (nog eens) lezen en met elkaar bespreken:

- Wie is de hoofdpersoon in dit stukje?
- Wat gebeurde er?
- Welk gevoel spreekt er uit het fragment?
- Welk gezicht zal de hoofdpersoon bij dit stukje getrokken hebben?
  - Beschrijf het gezicht aan elkaar.
  - Teken het in een emotiekringel
  - Probeer het zelf voor te doen.

Tip 1: Zet de vragen op het (digi)bord.

Tip 2: Geef elk groepje een ander nummer, dat is het nummer van het fragment waarmee zij beginnen.

Reflectievragen die je kunt stellen tijdens het werken aan de opdracht en/of erna

- Wat heb je over je eigen gevoelens geleerd, als je denkt aan het gedicht *Je gezicht*?
- Had je het boek *Ronja de roversdochter* liever als stripboek gelezen als dat zou bestaan? Waarom wel/niet?
- Beschrijf hoe de striptekenaars gevoelens in hun strips laten zien.
- Waar ben je nu nieuwsgierig naar in het vervolg van het voorleesboek, na wat je in deze les over gevoelens hebt geleerd?

5. Opdracht 2: Voelen met woorden

Let op: Dit projectdeel kan gedaan worden zodra hoofdstuk 8 uit *Ronja de roversdochter* is voorgelezen. Centraal staat de vraag of Ronja en Birk verliefd zijn op elkaar. Verliefdheid, maar ook andere emoties kunnen uitgedrukt worden in muziek.

Kennisdoelen

De leerling:

- kent liedjes waarin emoties centraal staan;
- weet dat liedjes/muziek verlichting of troost kunnen brengen bij heftige emoties.

Vaardigheidsdoelen

De leerling:

- kan emoties in een leesfragment identificeren;
- kan emoties en verhaalpassages koppelen aan liedjes waarin een of meer emoties het onderwerp zijn.

Benodigdheden

- digibord om het lied [Smoorverliefd](#) te laten horen

Aan de slag in de klas

Doorloop de vaste onderdelen binnen elke projectopdracht: onderzoek, uitvoeren en presenteren.

Onderzoek: Voelen met woorden

Vraag: "Welke gevoelens hebben Ronja en Birk eigenlijk voor elkaar? Luister eens naar dit fragment:"

[3^e pagina van hoofdstuk 8]

... En daar was Birk. Zoals hij had beloofd. Hij lag languit op een platte steen in de zon. Ronja wist niet of hij sliep of wakker was. Ze pakte een steen en gooide die in het water om te kijken of hij de plons zou horen. Dat deed hij en hij vloog overeind en liep haar tegemoet.

"Ik heb lang gewacht", zei hij. Opnieuw voelde Ronja een golf van vreugde door zich heen gaan omdat ze een broer had die op haar wachtte.

Nu stond ze naast hem. Ze voelde het voorjaar overal om zich heen, zelfs binnen in haar, en ze stootte een lange, doordringende vreugdekreet uit. ...

1. Stel de volgende vragen:
  - Zijn Ronja en Birk verliefd op elkaar? (Laat hier nog niet over argumenteren.)
  - Over de liefde zijn heel veel liedjes gemaakt. Noem er eens een paar.

Reflectievragen die je kunt stellen tijdens het werken aan de opdracht en/of erna

- Wat doet Ronja in het leesfragment?
- Wat doet Birk in het leesfragment?
- Welk woord in het leesfragment is je bijgebleven en past het beste bij het gevoel dat Ronja en Birk voor elkaar hebben?
- Hoe kan je dat gevoel het beste tekenen, denk er aan dat je maar vijf minuten hebt.

Uitvoeren: Voelen met woorden

1. Luister eens naar het volgende liefdeslied: [Smoorverliefd](#).

2. Bespreek het lied:

- Als je verliefd bent, dan ben je heel gelukkig en vrolijk, toch? Is dat zo in het lied?
- Waarom lijkt ieder uur wel een dag of tien?
- Vind je muziek goed bij het gevoel van de smoorverliefde jongen passen? Waarom wel/niet?
- Bij wat voor gevoelens zou deze muziek ook passen?
- Hoe zou de muziek moeten gaan als het meisje ook smoorverliefd op de jongen was?

Reflectievragen die je kunt stellen tijdens het werken aan de opdracht en/of erna

- Wat zijn de 'gevoelswoorden' in de tekst van het liedje?
- Wat zijn de 'gevoelswoorden' in de tekst van het voorgelezen stukje over Ronja en Birk?
- Heeft iemand tips voor signaalwoorden waar je op kunt letten?
- Moet er per se een goed of fout antwoord gevonden worden bij de vraag wel/niet verliefd?

Presenteren: Voelen met woorden

Verdeel de klas in groepjes en geef de volgende opdracht:

Houd een debat: 'verliefd of niet'.

- Laat de leerlingen zelf tweetallen maken.
- Elk tweetal bespreekt of ze denken dat Ronja en Birk wel of niet verliefd op elkaar zijn. Daarbij moeten ze 'bewijzen' (argumenten) noemen, bijvoorbeeld bestaande uit woorden uit het verhaal.
- Laat de tweetallen ongeveer drie minuten debatteren en geef dan de instructie dat de tweetallen die tot de conclusie gekomen zijn 'wel verliefd' voor in de klas moeten gaan staan en 'niet verliefd' achterin de klas.

Laat de groepen argumenten uitwisselen.

Reflectievragen die je kunt stellen tijdens het werken aan de opdracht en/of erna

- Zijn er argumenten genoemd die je hebben overtuigd?
- Heb je je mening aangepast na het horen van de andere meningen?
- Hoe denk je dat het verder gaat met de gevoelens van Ronja en Birk in de volgende hoofdstukken?

6. Opdracht 3: Binnenstebuiten

Deze opdracht kan gedaan worden zodra hoofdstuk 12 uit *Ronja de roversdochter* is voorgelezen. In deze opdracht worden de leerlingen aan de hand van de trailer van de film *Binnenstebuiten* (Inside Out) geconfronteerd met het feit dat emoties vaak worden veroorzaakt door omstandigheden of door anderen. Het gedicht *Betere raad* zoomt in op de emotie 'boos'.

Tip: Splits de les eventueel op in twee lessen (na de fase onderzoek met daarin de improvisaties).

Kennisdoelen	De leerling weet dat emoties vaak veroorzaakt worden door omstandigheden of door anderen.
Vaardigheidsdoelen	De leerling: <ul style="list-style-type: none"> • kan veroorzakers van emoties benoemen:<ul style="list-style-type: none"> ○ in persoonlijke situaties ○ in fictieve situaties (films, boeken, verhalen); • kan emoties uitbeelden in een toneelstukje.

Benodigdheden

- scan of foto van pagina 109 uit het boek
- het gedicht *Betere raad* van Bas Rompa
- [filmtrailer](#) van *Binnenstebuiten* en eventueel de dvd van de film

Aan de slag in de klas

Doorloop de vaste onderdelen binnen elke projectopdracht: onderzoek, uitvoeren en presenteren. Aan het eind van deze opdracht staan evaluatievragen die betrekking hebben op het hele project.

Onderzoek: Binnenstebuiten

Doorloop de volgende stappen:

1. Herlees het fragment uit hoofdstuk 9 waarin Ronja heel erg boos wordt op haar vader: bladzijde 108 vanaf "Kijk daar eens. ..." tot bladzijde 110 bovenaan "...Het leek wel of Mattis haar niet hoorde. Of ze voor hem niet meer bestond." (Of laat een goede lezer dit fragment voor de klas voorlezen.)
2. Bespreek kort:
  - Waarom is Ronja zo boos op haar vader?
  - Denkt Ronja eerst goed na voordat je in boosheid uitbarst?
3. Vertel: "Zou er iemand in het hoofd van Ronja op een knopje drukken om haar reactie aan te zetten? Kijk eens naar dit stukje film.
4. Laat nu de trailer zien van de film [Binnenstebuiten](#) (Inside Out – Pixar/Disney – 2015)
Korte schets van de film: In Headquarters, het controlecentrum in de geest van de 11-jarige Riley, zijn vijf emoties hard aan het werk onder leiding van de hardwerkende optimist Plezier. Terwijl ze samenwerkt met haar collega-emoties Angst, Woede, Afkeer en Verdriet, wil Plezier er voor zorgen dat Riley vooral gelukkig blijft.
In de trailer zien we Riley aan tafel met haar ouders, terwijl een goedbedoeld gesprekje volkomen uit de hand loopt: Riley krijgt enorme ruzie met haar vader, net als Ronja in de zojuist herlezen passage.

5. Onderzoek met de leerlingen wat er in feite gebeurt aan de hand van de volgende vragen:
  - De trailer eindigt met het woord 'emoties' – wat wordt daarmee bedoeld?
  - Denken jullie dat er in je hersens echt op knopjes wordt gedrukt?
  - Wat is de oorzaak dat Rileys emotie steeds 'een standje hoger wordt gezet'?
  - Welke emoties zitten er in Rileys hoofd en drukken steeds op een andere knop? (Plezier, Angst, Woede, Afkeer en Verdriet)
  - Welke emoties zitten er in jouw hoofd?

Optie: Bekijk, als je in het bezit bent van de film (bibliotheek, Netflix), naar de eerste zes minuten van de film waarin de emoties worden geïntroduceerd.

Tip: Bekijk de film eventueel buiten het project op een daarvoor geschikt moment – de film geeft veel herkenbare momenten om nog terug te grijpen op wat er tijdens dit project is geleerd.

Reflectievragen die je kunt stellen tijdens het werken aan de opdracht en/of erna

- Wat is de overeenkomst tussen de trailer van de film en de ruzie tussen Ronja en haar vader in het boek?
- Wat zou er gebeuren als er op een andere knop werd gedrukt?
- Op welke knop zou jij willen drukken? Waarom?

Uitvoeren: Binnenstebuiten

Doorloop onderstaande stappen om het project uit te voeren:

1. Projecteer een foto of scan van de illustratie op pagina 109 uit het boek op het digibord.
2. Stel de volgende vragen:
  - Waarin lijkt deze illustratie uit het boek van Ronja op de scène die je net zag in de trailer van Binnenstebuiten? (dochter, boos op vader, moeder links, vader rechts)
  - Zal de boosheid van Riley snel weer overgaan, denk je?
  - Zal de boosheid van Ronja snel weer overgaan, denk je?
3. Vertel: "Als je boos bent, dan wil je het liefst snel weer vrolijk worden. Er is een gedicht dat je daarbij probeert te helpen, luister maar eens":

*Ben je boos?
Pluk een roos
Zet hem op je hoed
Dan ben je
morgen weer goed*

*Helpt het niet?
Blijf je kwaad?
Dan volgt nu
betere raad:*

*Ben je boos?
Pak dan een doos
En geef hem een schop,
of verscheur hem:
dat lucht op!*

(Dichter Bas Rompa bouwde verder op een bestaand volksrijmpje.)

Reflectievragen die je kunt stellen tijdens het werken aan de opdracht en/of erna

- Waarom zou je een roos moeten plukken, als je boos bent?
- Als jij boos bent, wat doe jij dan om weer *niet* boos te zijn?
- Welke woorden in het gedichtje rijmen op elkaar?
- Moeten alle woorden rijmen in jouw zelfbedachte vervolg op het gedicht?

Presenteren: Binnenstebuiten

Doorloop de volgende stappen:

1. Bedenken nog eens een andere manier om van je boosheid af te komen en maak er een gedichtje van net als het eind van dit gedicht van Bas Rompa.
2. Laat de leerlingen in kleine groepjes een nieuwe strofe voor het gedicht bedenken. Geef de groepjes schrijfpapier en ongeveer tien minuten om iets te bedenken.
3. Laat de groepjes vervolgens hun bedachte strofe voorlezen.

Reflectievragen die je kunt stellen tijdens het werken aan de opdracht en/of erna

- Welke raad zou je Ronja geven?
- Welke raad zou je Riley geven? wat
- Wat helpt jou om af te komen van een gevoel dat je liever niet zou hebben?

Evalueren

Besprek met de leerlingen het doorlopen proces aan de hand van onderstaande vragen:

- Ben je je meer bewust geworden van de rol van gevoelens (emoties) in verhalen (boeken, films)?
- Vraag jij je tijdens het lezen van een boek wel eens af: "Waarom doet deze persoon nu zo?".
- Kan een goed boek of goede film zonder gevoelens (emoties)? Waarom wel/niet?
- Wat herken je van Ronja of Birk in jezelf?
- Wat zijn de belangrijkste gevoelens (emoties) in het boek *Ronja de roversdochter*?

